

УДК 159.95

І. А. Страцинська, асп.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра психології**ІНДИВІДУАЛЬНА «С-МЕТРИКА» ПРОДУКТИВНОСТІ ТВОРЧОЇ
ОСОБИСТОСТІ**

В дослідженні з'ясовувалася залежність індивідуальної «С-метрики» на життєвому шляху творчої особистості від тривалості власної одиниці часу. Встановлено, що індивідуальні вікові точки творчих стартів та періоди продуктивності строго узгоджені з довготривалістю власного біологічного циклу творчої особистості.

Ключові слова: індивід, життєвий шлях, точка старту, творча особистість.

Загальнопсихологічна проблема життєвого шляху творчої особистості була розглянута нами у попередніх дослідженнях [2; 5]. У них було встановлено, що життєвий шлях кожної творчої особистості визначається реальністю часу, що переживається індивідом як тривалість його існування. Мірою цієї тривалості виступає великий біологічний цикл життєдіяльності організму індивіда (С). За «С-метрикою» були визначені особливі точки (фазові сингулярності) творчих стартів та періодів занепаду творчості на життєвому шляху особистості. Ці дослідження були проведені з використанням біографічного та автобіографічного методів аналізу творчого шляху особистостей (математики, художники, композитори, письменники, драматурги, поети), які жили в ХІХ та ХХ століттях. Аналіз проводився з використанням даних «середньогрупового» суб'єкта творчої спрямованості.

За законом переживання власного часу суб'єктом [4, с. 153] великий біологічний цикл індивіда визначається за формулою

$$C = 8,5 \cdot \tau \text{ років}, \quad (1)$$

де τ — власна одиниця часу індивіда. Ця одиниця виконує роль «кроку», яким вимірюється плин часу життя кожного індивіда з моменту народження. Виходячи з відомого діапазону значень τ у людській популяції ($0,7 \text{ с} \leq \tau \leq 1,1 \text{ с}$) [3; 4], легко дійти висновку, що у кожного індивіда «С-метрика» визначається тривалістю її власної одиниці часу. Це говорить про те, що у кожної творчої особистості існують індивідуальні точки творчих стартів та зони підйомів і спадів продуктивності. Ми поставили завдання дослідити прояв «С-метрики» в життєвому шляху реальних творчих особистостей залежно від їх власного « τ -типу». Дослідження велось на контингенті творчих особистостей наукової діяльності (професори Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова) за їх власною добровільною згодою.

В дослідженні взяли участь філософи, фізики, математики, психологи (доктори наук, професори, завідувачі кафедр на різних факультетах).

Кожному досліджуваному суб'єкту творчої діяльності пропонувалася анкета, з допомогою якої з'ясовувалося таке:

1. Вікова точка від дати народження, яку досліджуваний вважає власним початком наукового старту.
2. Вікові межі періоду на власному життєвому шляху, який досліджуваний вважає періодом найвищого творчого напруження в науковому пошуку.
3. Вікова точка від дати народження в межах визначеного періоду, яка, за власною оцінкою досліджуваного, була найбільш плідною в особистому науковому пошуку.

У кожного досліджуваного методом хронометричної проби [4, с. 35 – 45] визначався «т-тип». Для визначення індивідуального «т-типу» використовувався класичний метод відтворення проміжків тривалістю $t_0 = 2, 3, 4, 5$ с, які задавалися експериментатором та відтворювалися досліджуваним з допомогою електронного хроноскопа з точністю до 0,001 с. Індивідуальне значення «т-типу» розраховувалося за формулою

$$\bar{\tau} = \frac{\sum t_s}{\sum t_0}, \quad (2)$$

де t_0 — тривалість, що задана експериментатором, а t_s — тривалість, яку відтворює досліджуваний. Підставляючи значення τ в формулу (1), вираховували тривалість «С-періоду» досліджуваного в роках. Усього в дослідженні взяло участь 26 осіб.

Виходячи з попередніх досліджень [2; 5], у життєвому шляху творчої особистості існують точки локалізації так званих «ранніх» та «пізніх» стартів, які суворо узгоджені з «С-метрикою».

Для з'ясування «С-метрики» творчих стартів та плідних періодів використовувалося відношення

$$N_c = \frac{T}{C}, \quad (3)$$

де T – період від дати народження, визначений самим досліджуваним у роках, а C – індивідуальний великий біологічний цикл, розрахований за власним «т-типом». Досліджувані були поділені на групи з «ранніми» та «пізніми» стартадами (Табл. 1, 2). Порівняльні дані зведені у таблиці:

Як видно з табл. 1, у творчих особистостей з «раннім» стартом початок зосередженої спрямованості у вибраному напрямку діяльності визначається «С-метрикою» третього великого біологічного циклу (для «середньогрупового» суб'єкта $N_c = 2 \frac{3}{4} C$). У попередніх дослідженнях [2] було показано, що «ранні» стартади творчої спрямованості локалізуються в межах $3C$. Самі досліджувані цієї групи, вказуючи вікові межі творчого напруження, досить точно вийшли на власну «С-метрику» цього періоду ($4 \frac{1}{4} C - 6 C$). Це період зваженої зрілості, в якому творчий злет досягає апогею тому, що 5-й та 6-й великі біологічні цикли припадають на середину II гіперциклу життєдіяльності індивіда [2, с. 151].

Але серед представників «раннього» старту зустрічаються індивіди з надзвичайною розумовою обдарованістю. Вони дуже рідкісні у людському суспільстві і про деяких з них йде мова у відповідних психологічних дослідженнях [1]. У нашому дослідженні варто навести дані дуже відомого філософа ($\tau = 0,89$ с). У бесіді з'ясувалося, що він, навчаючись у школі для безпритульних, ще у 7-му класі склав перевідні та випускні іспити за 10 класів; у 15 років був зарахований в університет, який закінчив за 3,5 років у віці 18,5 років ($2\frac{1}{2}$ С), а на 23 році життя захистив кандидатську дисертацію (3 С). Цей вчений став доктором наук у 36 років ($4\frac{3}{4}$ С).

Таблиця 1

Група «раннього» старту

№	Фахівець	τ	С	Точка старту		Межі творчого напруження		Найбільш плідна точка	
		(в II)	(в роках)	в роках	N_1	в роках	N_1	в роках	N_1
1	Історик	0,9	7,65	19	$2\frac{1}{2}$ С	30 – 48	$4\text{С} - 6\frac{1}{4}\text{С}$	44	$\rightarrow 5\frac{3}{4}\text{С}$
2	Політолог	0,94	8	22	$2\frac{3}{4}$ С	52 – 60	$6\frac{1}{2}\text{С} - 7\frac{1}{2}\text{С}$	52	$\rightarrow 6\frac{1}{2}\text{С}$
3	Філолог	0,9	7,65	19	$2\frac{1}{2}$ С	32 – 42	$4\frac{1}{4}\text{С} - 5\frac{1}{2}\text{С}$	38	$\rightarrow 5\text{С}$
4	Філолог	0,98	8,36	23	$2\frac{3}{4}$ С	28 – 50	$3\frac{1}{4}\text{С} - 6\text{С}$	35	$\rightarrow 4\frac{1}{4}\text{С}$
5	Філолог	0,99	8,36	23	$2\frac{3}{4}$ С	32 – 36	$3\frac{3}{4}\text{С} - 4\frac{1}{4}\text{С}$	35	$\rightarrow 4\frac{1}{4}\text{С}$
6	Філолог	1,06	9	27	3 С	40 – 56	$4\frac{1}{2}\text{С} - 6\frac{1}{4}\text{С}$	54	$\rightarrow 6\text{С}$
7	Математик	0,88	7,5	22	3 С	30 – 40	$4\text{С} - 5\frac{1}{4}\text{С}$	32	$\rightarrow 4\frac{1}{4}\text{С}$
8	Математик	1,0	8,5	22	$2\frac{1}{2}$ С	25 – 35	$3\text{С} - 4\text{С}$	33	$\rightarrow 3\frac{3}{4}\text{С}$
9	Фізик	0,9	7,65	23	3 С	31 – 60	$4\text{С} - 7\frac{1}{4}\text{С}$	44	$\rightarrow 5\frac{3}{4}\text{С}$
10	Математик	0,75	6,4	21	$3\frac{1}{4}$ С	40 – 50	$6\frac{1}{4}\text{С} - 7\frac{3}{4}\text{С}$	50	$\rightarrow 7\frac{3}{4}\text{С}$
11	Математик	0,89	7,65	23	3 С	25 – 28	$3\frac{1}{4}\text{С} - 3\frac{3}{4}\text{С}$	27	$\rightarrow 3\frac{1}{2}\text{С}$
12	Математик	0,9	7,65	23	3 С	37 – 45	$4\frac{3}{4}\text{С} - 5\frac{3}{4}\text{С}$	42	$\rightarrow 5\frac{1}{2}\text{С}$
13	Математик	0,89	7,65	25	$3\frac{1}{4}$ С	35 – 50	$4\frac{1}{2}\text{С} - 6\frac{1}{2}\text{С}$	45	$\rightarrow 5\frac{3}{4}\text{С}$
14	Математик	0,91	7,73	20	$2\frac{1}{2}$ С	29 – 46	$3\frac{3}{4}\text{С} - 6\text{С}$	35	$\rightarrow 4\frac{3}{4}\text{С}$
15	Математик	1,1	9,35	26	$2\frac{3}{4}$ С	50 – 57	$5\frac{1}{4}\text{С} - 6\text{С}$	55	$\rightarrow 5\frac{3}{4}\text{С}$
Середні		0,93	7,94	22,5	$\rightarrow 2\frac{3}{4}\text{С}$	34,5–47	$4\frac{1}{4}\text{С} - 6\text{С}$	41,5	$\rightarrow 5\frac{3}{4}\text{С}$

Характерною особливістю індивідів групи «пізнього» старту (див. табл. 2) є те, що рішення «піти в науку» приймається ними в довіллі кінця 4-го великого біологічного циклу. Це точка кінця I гіперциклу життєдіяльності організму індивіда [2, с. 151, 153]. Продуктивність діяльності в обраному напрямку, не дивлячись на «пізній» старт, теж локалізується у них здебільшого в межах 6-го великого біологічного циклу та в першій половині 7-го циклу ($5\frac{3}{4}C - 6\frac{1}{2}C$). Ці межі теж відповідають середині II гіперциклу. Але, порівнюючи групу «раннього» старту з групою «пізнього» старту, можна встановити, що період творчого напруження у «ранніх» більш розтягнутий, а у «пізніх» більш короткий. Виникає враження, що «пізні» суб'єкти, ніби схаменувшись, намагаються встигнути за цей проміжок зробити найбільш суттєве чи найбільш важливе у своїй науковій творчості.

Таблиця 2

Група «пізнього» старту

№	Фахівець	τ	C	Точка старту		Межі творчого напруження		Найбільш плідна точка	
		(в л)	(в роках)	в роках	N_1	в роках	N_1	в роках	N_1
1	Політолог	0,75	6,4	28	$4\frac{1}{4}C$	40 – 45	$6\frac{1}{4}C - 7C$	45	$\rightarrow 7C$
2	Політолог	0,9	7,65	31	$4C$	37 – 50	$4\frac{3}{4}C - 6\frac{1}{2}C$	49	$\rightarrow 6\frac{1}{2}C$
3	Психолог	0,7	5,95	30	$5C$	40 – 46	$6\frac{3}{4}C - 7\frac{1}{4}C$	42	$\rightarrow 7C$
4	Філолог	0,89	7,6	30	$4C$	46 – 50	$6C - 6\frac{1}{2}C$	49	$\rightarrow 6\frac{1}{2}C$
5	Філолог	0,9	7,65	30	$4C$	50 – 56	$6\frac{1}{2}C - 7\frac{1}{4}C$	55	$\rightarrow 7\frac{1}{4}C$
6	Філолог	0,91	7,7	31	$4C$	48 – 51	$6\frac{1}{4}C - 6\frac{1}{2}C$	50	$\rightarrow 6\frac{1}{2}C$
7	Фізик	1,01	8,6	30	$3\frac{1}{2}C$	30 – 41	$3\frac{1}{2}C - 4\frac{1}{4}C$	32	$\rightarrow 3\frac{3}{4}C$
8	Математик	0,89	7,6	37	$4\frac{3}{4}C$	49 – 56	$6\frac{1}{2}C - 7\frac{1}{4}C$	52	$\rightarrow 6\frac{3}{4}C$
9	Фізик	0,89	7,6	30	$4C$	42 – 46	$5\frac{1}{2}C - 6C$	42	$\rightarrow 5\frac{1}{2}C$
10	Математик	1,0	8,5	32	$3\frac{3}{4}C$	50 – 57	$5\frac{3}{4}C - 6\frac{3}{4}C$	55	$\rightarrow 6\frac{1}{2}C$
Середні		0,89	7,5	30,9	$\rightarrow 4C$	43,2 – 49,8	$5\frac{3}{4}C - 6\frac{1}{2}C$	47,2	$\rightarrow 6\frac{1}{4}C$

Цікаво також відзначити, що точка найбільшої плідності в групі «раннього» старту відповідає фазі підйому на початку 6-го циклу ($N_c = 5\frac{1}{4}C$), а в групі «пізнього» старту – на початку 7-го циклу ($N_c = 6\frac{1}{4}C$). Різниця в один великий біологічний цикл має своє пояснення в межах закону суб'єктивного переживання часу. Якщо в групі «раннього» старту суб'єкти починають займатися наукою в довіллі $N_c = 3C$, то в групі «пізнього» старту

вони починають займатися наукою («серйозно», як стверджують досліджувані) в довкіллі $N_c = 4$ С. Різниця в один цикл локалізації старту зумовлює зсув найбільш плідної точки творчості на тривалість одного великого біологічного циклу в межах періоду творчого напруження, який у суб'єктів обох груп припадає на середину II гіперциклу життєдіяльності організму індивіда.

Проведене дослідження показало, що індивідуальна «С-метрика» продуктивності творчої особистості визначається законом суб'єктивного відліку часу і залежить від тривалості власного «кроку» (τ). Найбільш важливим результатом нашого дослідження є те, що, незалежно від індивідуальної розмірності великого біологічного циклу точки стартів, межі творчого напруження та найбільш плідні вікові точки розквіту продуктивності визначається єдиною «С-метрикою» на життєвому шляху особистості з різною творчою спрямованістю.

Література

1. Лейтес Н. С. Ранние проявления одаренности // Вопросы психологии. — 1988 — № 4. — С. 98–107.
2. Страцинська І. А. Локалізація стартів на життєвому шляху творчої особистості // Психологія і суспільство. — 2002. — № 2. — С. 149–155.
3. Цуканов Б. И. Анализ ошибки восприятия длительности // Вопросы психологии. — 1985. — № 3. — С. 149–153.
4. Цуканов Б. И. Время в психике человека. — Одесса: Астропринт, 2000. — 220 с.
5. Цуканов Б. И., Страцинська І. А. Метрика життєвого шляху творчої особистості // Психологія і суспільство. — 2001. — № 2. — С. 18–25.

И. А. Страцинская

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра психологии

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ «С-МЕТРИКА» ПРОДУКТИВНОСТИ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ

Резюме

В исследовании выяснялась зависимость индивидуальной «С-метрики» на жизненном пути творческой личности от длительности собственной единицы времени. Обнаружено, что индивидуальные возрастные точки творческих стартов и периоды продуктивности строго согласованы с продолжительностью собственного биологического цикла творческой личности.

Ключевые слова: индивид, жизненный путь, точка старта, творческая личность.

I. A. Stratsinska

Odessa I. I. Mechnikov National University

**INDIVIDUAL “C-MEASUREMENT” OF CREATIVE PERSONALITY
PRODUCTIVITY**

Summary

In research dependence of the individual “C- metrics” on a vital way of the creative person from duration of a personal time unit was found out. It is established, that individual age points of creative starts and the periods of efficiency are strictly coordinated with duration of a personal biological cycle of the creative person.

Key words: individuum, life duration, start point, creative personality.